

Inž. Franjo Kamenečki,

Institut za ekonomiku poljoprivrede i sociologiju sela, Zagreb

TENDENCIJE KRETANJA PROMETA VINA TE OSTALIH ALKOHOLNIH I BEZALKOHOLNIH PIĆA NA DOMAĆEM TRŽIŠTU

Prema izvorima iz kojih se podmiruje, osobna potrošnja dijeli se na naturalnu (autokonzum) i na potrošnju koja se podmiruje putem tržišta.

Usporedo s privrednim razvojem mijenjaju se odnosi između ta dva izvora, i to u korist tržišta. Zato se i govori o jačanju uloge tržišta u potrošnja. Ove promjene mogu se odrediti analizom kvantitativnih odnosa i njihovih promjena u dužem vremenskom nizu.

Volumen ukupne osobne potrošnje podmirivane putem tržišta jednak je volumenu detaljističkog prometa pojedinih roba, konkretno vina te ostalih alkoholnih i bezalkoholnih pića. Kad je riječ o navedenim proizvodima onda je to promet u trgovini na malo i ugostiteljstvu. Zato analiza prometa pojedinih proizvoda i njihovih agregata omogućuje da se ispituju osnovni odnosi i tendencije kretanja njihove potrošnje ako je riječ o proizvodima čija se osobna potrošnja isključivo podmiruje putem tržišta. Djelomično to vrijedi i za vino, kao glavni proizvod u vinogradarstvu. Međutim, vino je samo jedno od alkoholnih pića na tržištu, između kojih u prometu i potrošnji mogu postojati komplementarni, suplementarni ili konkurentni odnosi. Zato alkoholna pića — promatrana za sebe — predstavljaju agregat, koji se postupno dezagregira po vrstama i skupinama pića, pa promet i potrošnja jednih vrsta i skupina raste brže od drugih, ili kod jednih raste, a kod drugih opada.

Osim promjene u skupinama (preferencijama) potrošača, veliku ulogu u tome imaju i cijene. Njima se potrošnja (i uz nju vezan promet) pojedinih vrsta alkoholnih pića može stimulirati ili destimulirati općenito ili u odnosu na druge vrste i skupine, pa se već politikom prodajnih cijena može mijenjati volumen i struktura potrošnje i prometa alkoholnih pića.

Cijenama se može utjecati i na volumen i strukturu prometa pića po nosiocima (trgovina na malo : ugostiteljstvo), kao i na promet i potrošnju alkoholnih prema bezalkoholnim pićima unutar pića kao agregata.

Naš cilj je da ispitamo tendencije kretanja prometa vina i drugih alkoholnih pića po nosiocima prometa i ukupno, te prometa alkoholnih i bezalkoholnih pića po vrstama u ugostiteljstvu (za trgovinu na malo nema podataka u cijelom analiziranom nizu), u skladu s raspoloživim podacima za 1967—1968. godinu, koje odražavaju promjene u visini i strukturi osobne potrošnje pića.

1) PROMET VINA I OSTALIH ALKOHOLNIH PIĆA
U TRGOVINI NA MALO U JUGOSLAVIJI 1957—1968. GODINE

Jedan od nosilaca prometa ili prodajnih kanala alkoholnih pića je trgovina na malo. Analiza njenog prometa u našem slučaju značajnija je utoliko što on u Jugoslaviji veoma brzo raste, iako različito po vrstama i skupinama pića, tako da i značenje tog prodajnog kanala kao izvora opskrbe postaje sve veće (tabela 1).

Tabela 1 — Promet alkoholnih pića po vrstama i skupinama u trgovini na malo u Jugoslaviji 1957—1968. godine
(000 l)

Godina	Ukupno	Vino	Pivo	Rakija	Ostala ¹
1957.	42116	16552	13559	8683	3322
1958.	41905	14248	16222	8128	3307
1959.	42941	13801	19309	8675	2956
1960.	67696	28230	26877	9043	3546
1961.	81591	31991	33122	12024	4454
1962.	87231	30510	41126	10828	4767
1963.	110773	35938	55614	13464	5757
1964.	138515	44623	70964	15480	7448
1965.	180788	63453	91606	16351	9375
1966.	223479	63913	126758	17249	15559
1967.	268152	76174	154532	19284	18162
1968.	295839	75536	183000	19356	17947

¹ Rum, konjak, viski i ostala.

Izvori: Statistički bilten SZS br. 128, 157, 186, 226, 256, 315, 340, 378, 426, 483, 538 i 588.

Iz podataka je vidljivo da je promet svake vrste i skupine alkoholnih pića u trgovini na malo različiti po volumenu i da se različito povećava.

U 1957. godini na prvom mjestu po volumenu prometa bilo je vino, da bi ga već u 1961. godini zamijenilo pivo, a u 1968. godini promet piva bio je 2,3 puta veća od prometa vina, koji je inače brzo rastao.

Promet rakije je rastao, ali je malen, a znatno brže od njega rastao je promet ostalih (žestokih) pića u agregatu (rum, konjak, viski, likeri, brendi). Tako se mijenjala struktura prometa po vrstama i skupinama pića, što znači da se mijenjala i struktura robne potrošnje alkoholnih pića u korist pojedinih vrsta i skupina.

Takva promjena vidljiva je iz četverogodišnjih prosjeka i na bazi njih određenih indeksa (tabela 2).

Tabela 2 — Prosječni promet alkoholnih pića u trgovini na malo u Jugoslaviji po razdobljima

(000 l)

Vrsta-skupina pića	1957/60.	1961/64.	1965/68.	Indeksi (1957/60 = 100)	
				1961/64.	1965/68.
Vino	18207,7	35765,5	69769,0	196,4	383,2
Pivo	18991,8	50206,5	138974,7	264,3	731,7
Rakija	8182,3	12949,0	18060,0	158,2	220,7
Ostala	3282,7	5606,5	15260,7	170,8	464,8
UKUPNO	48664,5	104527,5	242064,5	214,7	497,4

Na bazi 1957/60. indeks prometa alkoholnih pića ukupno u trgovini na malo u 1965/68. godini iznosi 497,4, tj. veoma je visok. Najviši je kod piva (731,7) i ostalih žestokih pića (464,8), a najmanji kod rakije (220,7). Promet vina porastao je relativno manje od prometa alkoholnih pića ukupno (indeks 383,2), što znači da je zaostajao. Tako je najbrže rasla potrošnja piva i ostalih žestokih alkoholnih pića.

Opisane tendencije još su vidljivije iz jednadžbi trendova i stopa rasta, koje za analizirano razdoblje po vrstama i skupinama alkoholnih pića, prema podacima tabele 1 iznose:

	Jednadžba trenda	Stopa rasta (%)
Vino	$Y_c = 35386,9 + 3105,5X + 123,3 X^2$	16,24
Pivo	$Y_c = 49151,9 + 7537,1X + 424,6 X^2$	23,73
Rakija	$Y_c = 6525,63 + 1188,75 X$	10,46
Ostala	$Y_c = 5692,3 + 737,7X + 49,4 X^2$	16,87
Ukupno	$Y_c = 104764,2 + 11975,8X + 566,2 X^2$	19,86

Ishodište = 31. XII 1962. (rakija = 1957) godine

Jedinica Y-a = 1000 litara

Jedinica X-a = 1 godina

Promet alkoholnih pića ukupno u trgovini na malo rastao je po izvanredno visokoj stopi od 19,86% prosječno godišnji, tako da se iz godine u godinu povećavao skoro za jednu petinu. Najvišu stopu rasta prometa imalo je pivo, koje ima i najveći volumen prometa, zatim skupina ostalih (žestokih) pića, te vino i rakija.

Iako različite, stope rasta prometa u trgovini na malo visoke su kod svih vrsta i skupina alkoholnih pića.

Dakle, promet alkoholnih pića u trgovini na malo i preko njega podmirivana osobna potrošnja raste, ali različito po vrstama i skupinama pića; apsolutno i relativno brže raste promet i potrošnja piva, a relativno ostalih (žestokih pića: ruma, konjaka, viskija, likera, brendija), dok potrošnja vina raste, ali relativno zaostaje, a najsporije raste potrošnja rakije.

2) PROMET ALKOHOLNIH I BEZALKOHOLNIH PIĆA U UGOSTITELJSTVU JUGOSLAVIJE 1957—1968. GODINE

Analiziran po vrstama i skupinama, promet alkoholnih pića u ugostiteljstvu Jugoslavije također općenito raste, ali različito, štoviše kod pojedinih vrsta od opada, a još veće razlike postoje u prometu između alkoholnih pića kao agregata. Zato se analizom prometa pića u ugostiteljstvu dolazi do potpunijih informacija o promjenama na domaćem tržištu i u potrošnji pića. Zajedno pak s prometom u trgovini na malo promet alkoholnih pića u ugostiteljstvu omogućava da se ispituju osnovne tendencije i promjene u detaljističkom prometu i potrošnji koja se podmiruje putem tržišta.

Promet pojedinih vrsta i skupina alkoholnih i bezalkoholnih pića u ugostiteljstvu Jugoslavije 1957—1968. godine prikazuje tabela 3.

Volumen prometa pojedinih vrsta i skupina alkoholnih pića i u ugostiteljstvu bitno je različit. Najmanji je kod skupine ostalih alkoholnih pića i rakije, i to u svim godinama.

Godine 1957. po volumenu prometa na prvom mjestu bilo je vino, a slijedilo ga je pivo. Međutim, već od 1958. godine promet piva veći je od prometa vina u svim godinama, a razlika u korist piva se povećava. Uspoređen na bazi krajnjih članova niza, promet vina između 1957. i 1968. godine ostao je skoro nepromijenjen, promet piva više je nego udvostručen, dok je promet rakije smanjen, a promet skupine ostalih (žestokih) pića više nego utrostručen. Promet alkoholnih pića ukupno povećan je za oko 50%.

Ukupan promet bezalkoholnih pića istodobno je porastao za oko 2,5 puta, unutar njih najbrže je rastao promet voćnih sokova te skupine ostalih alkoholnih pića (limunade, cocta i dr.), ali je brzo rastao i promet mineralne vode i soda vode.

Tako postoje velike razlike u porastu prometa po vrstama i skupinama alkoholnih i bezalkoholnih pića te između prometa alkoholnih i bezalkoholnih pića kao zasebnih agregata.

Unutar alkoholnih pića najbrže raste promet ostalih (žestokih) pića i piva, promet vina praktički stagnira, a promet rakije opada; promet bezalkoholnih pića ukupno raste brže od prometa alkoholnih pića, a unutar njih najbrže raste promet voćnih sokova i skupine ostalih alkoholnih pića.

*Tabela 3 — Promet alkoholnih i bezalkoholnih pića u
ugostiteljstvu — Jugoslavija 1957—1968. godine*

(000 l)

Godina	Alkoholna pića					Bezalkoholna pića				
	Ukupno	Vino	Đivo	Rakija	Ostala	Ukupno	Voćni sokovi	Mineralna i isoda voda	Ostala	
1957.	172003	74051	72361	21865	3726	41763	1680	31442	8641	
1968.	171260	64005	82241	20678	4336	44550	1724	32456	10370	
1959.	169752	66254	79510	19302	4686	47953	1931	34596	11426	
1960.	209432	87380	95541	20222	6289	62136	3314	42675	16147	
1961.	208794	78143	102065	21090	7946	66506	3615	43987	18904	
1962.	187421	63061	96328	20277	7755	66414	5514	42382	18518	
1963.	209383	60877	118649	20814	9043	75942	7585	46760	21597	
1964.	234474	67964	136622	20010	9878	79744	8819	47332	23593	
1965.	241197	82718	129269	19032	10178	87332	9853	52229	25250	
1966.	261952	76030	155284	18037	12601	100936	12881	58855	29200	
1967.	254781	72488	153191	16601	12501	110659	14896	64692	31071	
1968.	280991	79898	172099	15403	13591	121273	18701	68829	33743	

Izvori: Statistički bilten SZS br. 184, 187, 229, 260, 299, 330, 377, 313, 467, 523 i 594.

Prosječni volumen prometa i indeksi po razdobljima u ugostiteljstvu su:

Tabela 4 — Prosječni promet alkoholnih i bezalkoholnih pića u ugostiteljstvu Jugoslavije po razdobljima

(000 l)

Vrsta — skupina pića	1957/60.	1961/64.	1965/68.	Indeksi (1957/60 = 100)	
				1961/64.	1965/68.
ALKOHOLNA PIĆA					
Vino	72922,5	67511,2	77783,5	92,6	106,7
Pivo	82413,2	113416,0	152460,7	137,6	185,0
Rakija	20516,7	20547,7	17268,5	100,1	84,1
Ostala	4759,2	8543,0	12217,7	179,5	256,7
UKUPNO	118611,7	210018,0	259730,2	116,3	143,8
BEZALKOHOLNA PIĆA					
Voćni sokovi	2162,2	6383,2	14082,7	295,2	651,3
Mineralna i soda voda	35292,2	45115,3	61151,2	127,8	173,2
Ostala	11646,0	20653,0	29816,0	177,3	256,0
UKUPNO	49100,5	72151,5	105050,0	146,9	213,9

Na bazi 1957/60. promet vina u ugostiteljstvu 1961/64. godine smanjen je za 7,4%, a u 1965/68. povećan je samo za 6,7%. Promet piva istodobno je porastao za 85%, ostalih pića za 156,7%, a promet rakije smanjen je za 15,9%.

Promet alkoholnih pića ukupno porastao je za 43,8%, nasuprot prometu bezalkoholnih pića, ukupno, koji je porastao za 113,9%. Od bezalkoholnih pića najviše je porastao promet voćnih sokova (551,3%) i skupine ostalih pića (156%), a najmanje promet mineralne i soda vode (73,2%). Navedeni podaci potvrđuju ranije opisane tendencije.

One su još uočljivije iz jednadžbi trendova i stopa rasta za 1957—1968. godinu.

	Jednadžba trenda	Stopa rasta (%)
Alkoholna pića:		
Vino	$Y_c = 69795,81 + 535,14 X$	0,73
Pivo	$Y_c = 66852,08 + 8953,56 X$	8,58
Rakija	$Y_c = 21853,52 - 438,05 X$	— 2,29
Ostala	$Y_c = 3434,81 + 918,64 X$	13,28
UKUPNO	$Y_c = 161905,52 + 9978,39 X$	4,81
Bezalkoholna pića:		
Voćni sokovi	$Y_c = 6031,95 + 756,66 X + 31,69 X^2$	25,11
Mineralna i soda voda	$Y_c = 29236,73 + 3263,55 X$	7,55
Ostala	$Y_c = 8214,45 + 2271,01 X$	13,53
UKUPNO	$Y_c = 36684,75 + 7045,47 X$	10,87

Ishodište = 1957. godina (voćni sokovi — 31. XII 1962)

Jedinica Y-a = 1000 litari

Jedinica X-a = 1 godina

Promet alkoholnih pića ukupno prosječno je rastao po stopi od 4,81% godišnje, tj. po stopi koja je 2,82 puta niža od stope rasta prometa bezalkoholnih pića ukupno.

Unutar alkoholnih pića najvišu stopu prometa imala je skupina ostalih (žestokih) pića i piva, sa stopom rasta prometa od samo 0,73% promet vina neznatno je rastao, dok je promet rakije opadao po stopi od — 2,29% prosječno godišnje.

Najvišu stopu rasta prometa unutar bezalkoholnih pića i pića uopće imali su voćni sokovi (25,11%).

Aдекватно promjenama u prometu mijenja se i potrošnja stanovništva, koja se podmiruje putem tržišta, odnosno ugostiteljstva.

Usporede li se stope rasta prometa alkoholnih pića u trgovini na malo s odgovarajućim stopama u ugostiteljstvu vidljivo je slijedeće: promet svake vrste i skupine kao i promet alkoholnih pića ukupno u trgovini na malo rastao je po znatno višim stopama nego u ugostiteljstvu, čak je promet rakije u trgovini na malo rastao po visokoj stopi od 10,46% godišnje, dok je u ugostiteljstvu njen promet opadao. Tako je do porasta ukupnog (deta-ljističkog) prometa rakije na domaćem tržištu isključivo došlo zbog po-rasta prometa u trgovini na malo.

Znači da se u Jugoslaviji ne mijenja samo struktura prometa i potrošnje po vrstama i skupinama alkoholnih pića i pića uopće, već i struktura njihova prometa po nosiocima, odnosno struktura potrošnje po izvorima opskrbe. U opskrbi stanovništva alkoholnim pićima sve veću ulogu ima trgovina na malo.

Dok je u 1957. godini promet alkoholnih pića ukupno u trgovini na malo zauzimao 19,7% detaljističkog prometa, u 1968. godini zauzimao je 51,2%.

3) UKUPAN PROMET ALKOHOLNIH PIĆA U TRGOVINI NA MALO I UGOSTITELJSTVU JUGOSLAVIJE 1957—1968. GODINE

U zbiru podataka o prometu pojedinih vrsta i skupina alkoholnih pića u trgovini na malo i ugostiteljstvu eliminiraju se razlike u prometu po nosiocima, koje su prvenstveno posljedica razlika u cijenama, ali se potpuno ispoljavaju u ukupnom detaljističkom prometu po vrstama i skupinama alkoholnih pića, koje su rezultat promjena u osobnoj potrošnji, podmirivanoj putem organiziranog prodajnog tržišta. Iz njih je ujedno moguće odrediti strukturu detaljističkog prometa po nosiocima i njene promjene.

Ukupan promet pojedinih vrsta i skupina alkoholnih pića na domaćem prodajnom tržištu različit je apsolutno, ali se različito povećava i relativno. To je isključivo posljedica promjena u potrošnji.

Tabela 5 — Ukupan promet alkoholnih pića u trgovini na malo i ugostiteljstvu Jugoslavije 1957—1968. godine

(000 l)

Godina	Ukupno	Vino	Pivo	Rakija	Ostala
1957.	214119	90603	85920	30548	7048
1958.	213165	78253	98463	28806	7643
1959.	212693	80055	98819	26177	7642
1960.	277128	115610	122418	29265	9835
1961.	290385	110134	135187	33114	11950
1962.	274654	93571	137454	31105	12522
1963.	320156	96815	174263	34278	14800
1964.	372989	112587	207586	35490	17326
1965.	421985	146171	220878	35383	19553
1966.	485431	139943	282042	25286	28160
1967.	522933	148662	307723	35885	30663
1968.	576830	155434	355099	34759	31538

Izvori: Tabela 1 i 3.

Po volumenu prometa već od 1958. godine na prvom mjestu nalazi se pivo, tako da je ono postalo najraširenije alkoholno piće na domaćem tržištu; vino je s prvog mjesta palo na drugo, a njegov promet apsolutno i relativno sve više zaostaje za prometom piva, promet rakije veoma sporo raste i relativno daleko zaostaje za porastom prometa ostalih (žestokih) alkoholnih pića, tako da se apsolutna razlika među njima sve više smanjuje.

Prosječni volumen i indeksi prometa po vrstama i skupinama alkoholnih pića ukupno po razdobljima bili su:

Tabela 6 — Prosječni ukupni promet alkoholnih pića u trgovini na malo i ugostiteljstvu Jugoslavije po razdobljima

(000 l)

Vrsta — skupina pića	1957/60.	1961/64.	1965/68.	Indeksi (1957/60 = 100)	
				1961/64.	1965/68.
Vino	91130,3	103277,7	147552,5	113,3	161,9
Pivo	101405,0	163622,5	291435,4	161,3	287,4
Rakija	28699,0	33496,7	35328,5	116,7	123,1
Ostala	8042,0	14149,5	27478,4	175,9	341,6
UKUPNO	229276,2	314545,5	501794,7	137,2	218,8

Ukupan (detaljistički) promet alkoholnih pića u Jugoslaviji brzo je rastao. Između 1957/60. i 1965/68. godine porastao je za 118,8%. Najviše je rastao promet skupine ostalih (žestokih) pića (241,6%) i piva (187,4%), dok je promet vina porastao samo za 61,9%, a promet rakije za 23,1%. Tako se i struktura osobne potrošnje alkoholnih pića mijenja prvenstveno u korist piva i skupine ostalih žestokih pića, a na štetu vina i rakije. Prizna li se činjenica da su pivo i ostala (žestoka) alkoholna pića (rum, konjak, viski, likeri, brendi) industrijski proizvodi, dok su vino i rakija (pretežno) prirodna pića, to je iz navedenih podataka vidljivo da u prometu i potrošnji postoje konkurentni odnosi između industrijskih i prirodnih alkoholnih pića, tako da pivo sve više potiskuje vino, a ostala žestoka pića rakiju.

To potvrđuju i jednadžbe trendova i stope rasta ukupnog (detaljističkog) prometa pojedinih vrsta i skupina alkoholnih pića za razdoblje 1957—1968. godine.

	Jednanžba trenda	Stopa rasta (%)
Vino	$Y_c = 76881,8 + 6746,31 X$	6,31
Pivo	$Y_c = 161365,6 + 12016,0 X + 506,1 X^2$	13,23
Rakija	$Y_c = 28379,43 + 750,65 X$	2,32
Ostala	$Y_c = 14143,83 + 1201,38 X + 50,62 X^2$	15,21
UKUPNO	$Y_c = 316807,7 + 16965,9 X + 665,7 X^2$	9,71

Ishodište = 31 XII 1962 (pivo, ostala i ukupno) i 1957. godina (vino, rakija)

Jedinica Y-a = 1000 godina

Jedinica X-a = 1 godina

Promet alkoholnih pića ukupno prosječno je rastao po stopi od 9,71% godišnje, tako da se domaće tržište ovih proizvoda naglo širilo, a njihova potrošnja brza rasla. Najvišu stopu rasta prometa imala je skupina ostalih (žestokih) pića i piva, dok je stopa rasta prometa vina bila 1,54 puta niža od stope za alkoholna pića ukupno i 2,09 puta niža od stope rasta prometa piva. Stopom rasta od samo 2,32% prosječno godišnje, promet rakije rastao je 4,18 puta sporije od prometa alkoholnih pića ukupno i čak 6,55 puta sporije od prometa ostalih (žestokih) pića.

Tako se i struktura potrošnje podmirivane putem tržišta mijenja u korist piva i industrijski proizvedenih žestokih pića, a na štetu rakije i vina. Na taj način smanjuje se i osnovica za razvoj proizvodnje alkoholnih pića, a preko nje i osnovica za razvoj vanogradarstva i voćarstva (posebno šljivarstva). Ona se, naime, smanjuje relativno u odnosu na osnovicu koja bi postojala da se u potrošnji ne vrši supstitucija između pojedinih vrsta i skupina alkoholnih pića.

Dakle, struktura osobne potrošnje alkoholnih pića u Jugoslaviji mijenja se u korist jednih i na štetu drugih vrsta i skupina. Iz podataka je vidljivo da se mijenjaju i odnosi između potrošnje alkoholnih i bezalkoholnih pića kao agregata, i to u korist bezalkoholnih pića, čija se struktura potrošnje prvenstveno, opet, mijenja u korist voćnih sokova i skupine ostalih alkoholnih pića.

Zato se sa stajališta prometa i potrošnje alkoholnih i bezalkoholnih pića javljaju kao dva agregata, koji se postepeno dezagregiraju.

Usopredo s promjenama u strukturi prometa i potrošnje po vrstama i skupinama pića, mijenja se i struktura prometa po nosiocima. Znatno brže od prometa u ugostiteljstvu raste, naime, promet alkoholnih pića u trgovini na malo, tako da raste i njeno učešće u ukupnom (detaljističkom) prometu svih vrsta i skupina alkoholnih pića u Jugoslaviji iz slijedećih podataka:

Tabela 7 — Učešće trgovine na malo u ukupnom (detaljističkom) prometu po vrstama i skupinama alkoholnih pića u Jugoslaviji po razdobljima

(%)

Vrsta — skupina pića	1957/60.	1961/64.	1965/68.
Vino	19,9	34,6	47,3
Pivo	18,7	30,7	47,7
Rakija	28,5	38,6	51,1
Ostala	40,8	39,6	55,5
Alkoholna pića ukupno	21,2	33,2	48,2

U prometu alkoholnih pića ukupno između 1957/60. i 1965/68. godine učešće trgovine na malo povećano je od okruglo jedne petine na polovicu, a takve tendencije postoje kod svih vrsta i skupina pića.

Postavlja se pitanje što je uzrok tako velikog porasta prometa alkoholnih pića u trgovini na malo općenito i u odnosu na ugostiteljstvo posebno? Iz podataka o volumenu prometa i iz stopa rasta evidentno je da neki uzrok mora postojati. O razlici u kvaliteti pića ne može biti riječi, jer se radi o istim pićima. Prema tome, uzrok može postojati samo u cijenama. Ako se radi o cijenama, koje su stimulirale promet i potrošnju alkoholnih pića putem trgovine na malo, onda se u cijenama nalazi i rješenje za stimuliranje prometa i potrošnje vina u odnosu na ostala alkoholna pića.

Prosječne prodajne cijene po vrstama i skupinama alkoholnih pića 1965/68. po nosiocima iznosile su:

*Tabela 8 — Prosječne prodajne cijene po vrstama i skupinama
alkoholnih pića u trgovini na malo i ugostiteljstvu
Jugoslavije 1965/68. godine*

Vrsta — skupina pića	Cijene (d/litra) ¹		Indeksi cijena u trgovini na malo (cijena u ugostiteljstvu = 100)
	Trgovina na malo	Ugostiteljstvo	
Vino	401,80	616,50	65,17
Pivo	266,47	396,92	67,13
Rakija	944,90	1672,75	56,49
Ostala	1269,41	2610,75	48,62

¹ Obična aritmetička sredina godišnjih cijena. Proračunato na temelju vrijednosti i volumenu prometa po godinama, prema podacima SB SZS br. 426, 483, 538 i 588, te SGJ — 1966—1969.

Prodajne cijene svih vrsta i skupina alkoholnih pića u trgovini na malo znatno su niže od cijena u ugostiteljstvu. Razlike se kreću između 51,4 i 32,9% cijene u ugostiteljstvu, tj. tako su velike da automatski stimuliraju potrošače na opskrbu putem trgovine na malo.

Dakle, u velikim razlikama cijena nalazi se uzrok za brzi porast prometa i potrošnje alkoholnih pića preko trgovine na malo. To ujedno znači da su visoke cijene u ugostiteljstvu kočnica njegova prometa.

Odatle proizlazi zaključak da je za stimuliranje prometa i potrošnje vina potrebno smanjiti njegove prodajne cijene, a odnose cijena alkoholnih pića uskladiti tako da budu stimulatívni za vino.

Drugim riječima, da bi se dao poticaj za razvoj vinogradarstva nije dovoljno uskladiti samo odnose između otkupnih i prodajnih cijena vina, već i prodajne cijene vina u odnosu na cijene drugih alkoholnih pića, s obzirom na to da u prometu i potrošnji između njih postoji konkurencija. To posebno vrijedi za pivo i vino.

4) ZAKLJUČCI

U prometu i putem tržišta podmirivanoj potrošnji alkoholnih i bezalkoholnih pića u Jugoslaviji zbivaju se velike promjene. Osnovne promjene su:

a) Promet svih vrsta i skupina alkoholnih pića u trgovini na malo raste po visokim stopama općenito, posebno raste brže od prometa u ugo-

stiteljstvu. Štoviše, promet rakije u trgovini na malo brzo raste, dok u ugostiteljstvu opada,

b) Stope rasta prometa u trgovini na malo i putem njega podmirivane osobne potrošnje različite su po vrstama i skupinama pića. Između 1957. i 1968. godine one su iznosile: vino 16,24%, pivo 23,73%, rakija 10,64%, ostala (žestoka) pića 16,87% i alkoholna pića ukupno 19,86%. Najviše stope rasta prometa imalo je pivo i skupina ostalih (žestokih) pića, tako da se i struktura potrošnje mijenjala u njihovu korist,

c) U prometu pića u ugostiteljstvu zbivaju se dvojake promjene: promet bezalkoholnih pića općenito raste brže od prometa alkoholnih pića, a unutar tih agregata različito raste promet po vrstama i skupinama pića.

d) Ukupan promet alkoholnih pića u ugostiteljstvu 1957—1968. godine rastao je po stopi od 4,81% godišnje, dok je promet bezalkoholnih pića rastao po stopi od 10,78%. Unutar alkoholnih pića stope rasta prometa iznosile su: vino 0,73%, pivo 8,58%, rakija — 2,29% (negativna) i ostala (žestoka) pića 13,28%.

Promet i potrošnja alkoholnih pića u ugostiteljstvu mijenjali su se u korist ostalih žestokih pića i piva.

Od bezalkoholnih pića najbrže je rastao promet voćnih sokova (25,11%), zatim ostalih alkoholnih pića (13,53%), a najsporije promet mineralne i soda vode (7,55%),

e) Ukupan (detaljistički) promet alkoholnih pića u trgovini na malo i ugostiteljstvu u Jugoslaviji 1957—1968. godine rastao je po slijedećim stopama: vino 6,31%, pivo 13,23%, rakija 2,32%, ostala (žestoka) pića 15,21%, alkoholna pića ukupno 9,71%. Najbrže raste promet i potrošnja skupine ostalih alkoholnih pića (rum, konjak, viski, likeri, brendi) i piva, dok promet vina apsolutno raste ali relativno zaostaje, a najsporije raste promet rakije.

Iz navedenih stopa rasta prometa vidljivo je da postoji konkurencija između piva i vina, na jednoj, te između ostalih (žestokih) pića i rakije, na drugoj strani, odnosno da postoji konkurencija između industrijskih i prirodnih alkoholnih pića,

f) U prometu alkoholnih pića u Jugoslaviji sve značajniju ulogu ima trgovina na malo,

g) Uzrok za brzi porast prometa alkoholnih pića u trgovini na malo nalazi se u znatno nižim cijenama od cijena u ugostiteljstvu,

h) Da bi se stimulirao promet i potrošnja vina potrebno je pored ostalih mjera uskladiti prodajne cijene po vrstama i skupinama alkoholnih pića.